

AMSTERDAM NAAR ZEE WANDELROUTE

Ter gelegenheid van het 30 jarig Nemo-jubileum presenteert Nemo een wandelroute met veel achtergrond-informatie van Amsterdam naar zee, beschreven en voorgewandeld door Margreet en Vincent. De wandeling start bij de Amsterdam Haarlemmerpoort en passeert natuurlijk Nemoland Westerpark. Via Landschapspark de Bretten gaat de wandeling via diverse varianten en rondjes via Spaarnwoude en Spaarndam naar de duinen en de zee. Er zijn verschillende OV-knooppunten zodat de wandeling ook in etappen gedaan kan worden.

Codes: L=links, R=rechts, LA=linksaf, RA=rechtsaf, RD=rechtdoor, AHE=aan het eind. - De getallen tussen haakjes (...) verwijzen naar de achtergrondinformatie verderop.

Wandelroute Amsterdam - Halfweg

Vanaf de Haarlemmerpoort (1) naar de Singelgracht lopen, LA en meteen RA over de brug. Weer meteen RA, langs een standbeeld (2), over de Mirakelbrug (over de Haarlemmervaart, 3) en voor het spoor LA naar het Westerpark (4,5). Hier de rechter ingang nemen, R van het rood-bakstenen gebouwtje (6). AHE langs tennisvelden en R aanhouden, over een dijkje. L uitzicht over de Westergasfabriek (7). De heuvel af en RD langs de Waternatuurtuin (8).

<Buiten het broedseizoen kun je na de afdaling bijna meteen de Waternatuurtuin in. LA, het eerste klaphekje na de helling door, met het pad mee en aan het eind LA de hoofdroute op.>

Na een paar honderd meter LA de Waternatuurtuin in en meteen RA graspad het volgen tot het verharde Overbrakerpad. Voor je ligt Boerderij Westerpark (9).

<Wie de Schooltuinen en Nemoland (10) en (in de zomermaanden) de tuinparken (11) wil bezoeken, steekt schuin R het Overbrakerpad over. Door het hek van de Schooltuinen, langs Nemoland en door het hek tussen Nemoland en de tuinparken. Eerste pad RA, Ploenenlaan. AHE LA, Lupinelaan, met de bocht mee naar L. Voorbij vijver en kantine t.h.v. grasveld RA, Vinkenlaan. Met bocht mee naar L. Eerste pad LA, voorbij gebouwen en eerste pad RA, Leeuweriklaan. Met bocht mee naar L en meteen LA Fazantenlaan. AHE, bij het Vroegopplantsoen RA en door het hek. Het voetpad oversteken en RD via een bedrijfsterrein naar de Spaarndammerdijk in Oud-Sloterdijk. Hier LA en de dijk en de hoofdroute volgen.>

Hier RA, onder het spoor door, de Spaarndammerdijk (12) op. Op de dijk LA, langs begraafplaats Sint Barbara (13). Hierna zien we L van de dijk een stukje laagveen (14), vlak voor de Buurtboerderij (15). Meteen hierna LA grasdijk op. Met bocht mee naar R en langs het spoor lopen. Bij de eerste mogelijkheid LA onder het spoor door en RA de Sloterdijkerweg op. Schuin L via een trap de Spaarndammerdijk in Oud-Sloterdijk (16) op en langs de dijkhuisjes en de Petruskerk.

AHE van de dijk RA, onder snelweg door. Eerste weg LA, Kingsfordweg. AHE RA en over voetpad langs de Haarlemmervaart blijven lopen, onder het spoor door en over de Radarweg. Waar het pad iets naar R afbuigt RD over onverhard pad door bosjes. Iets verderop lag Huis te Bretten (17). Voor het einde RA, bosje uit en meteen LA over fietspad. Met weg mee naar R en LA Seineweg oversteken. Meteen LA voor tuinpark De Bretten en voorbij fietspad RA over grasdijk.

Vlak voordat je aan de rechterhand de laatste huisjes van het tuinpark ziet RA over boomstam en meteen op fietspad LA. Pad volgen en na bruggetje meteen LA langs plas. Direct RA omhoog via een puinheuvel (18) het bos in. AHE van bospad steil afdalen, RD op fietspad en verderop RA; iets verder wordt dit een pad langs een speeltuin. Over bruggetje, met bochten mee Australiëhavenweg op. Hier RA, spoor over en meteen RA, talud af. Beneden RA, onder viaduct door. Op splitsing LA en meteen RA bos in.

<Wie de noordelijke Lange Bretten (19) wil bewandelen, loopt het bos uit naar het fietspad langs de Australiëhavenweg. Hier LA en in de bocht LA van het fietspad af, een hek over en meteen RA het natuurgebied in. Met het pad mee naar L. Steeds RD en AHE met het pad mee naar L. Verderop is aan de rechterhand een trekpontje. Hiermee oversteken en meteen LA. AHE linksaf een fietspad op en meteen een bruggetje over. Voorbij het bruggetje RA en de hoofdroute volgen.>

Voor de Australiëhavenweg scherp LA, terug naar het verharde voetpad; hier RA en meteen op het fietspad RA. Daarna meteen weer RA natuurgebiedje in. Pad volgen en daarmee terug naar fietspad. Meteen weer RA natuurgebied De Lange Bretten (19) in.

AHE RA verhard voetpad op en fietspad oversteken naar tuinpark De Grootte Braak. LA voor tuinpark langs en voor het spoor RA verder over grasdijk langs het tuinpark. Vlak voor snelweg RA over brede grasstrook, weer langs het tuinpark. Voorbij het tuinpark LA onder snelweg door en meteen RA langs water. AHE bij een gemaal LA het water oversteken.

<Wie naar Ruigoord wil wandelen, gaat na het gemaal RD het ruige begrazingsgebied het Geuzenbos (20) in. RD lopen over dijkjes en door het minst drassige land. AHE RA over een dijkje en hiermee naar L en R. Op de Weth. Van Essenweg LA. In recreatiegebied Houtrak eerste weg RA, Zuiderweg. Op kruising RA, Bauduinlaan. AHE RA Westpoortweg. Bij kruising met de Beiraweg LA oversteken en de Accraweg in. De eerste weg L heet Ruigoord (21) en leidt naar het dorp.>
Na het gemaal meteen LA en via overstapje de Spaarndammerdijk op. Aan de rechterhand staat een banpaal (22). Aan het eind van de dijk klaphekje door en RD over brede dam. Meteen LA, Zijkanaal F West in, later met weg mee Houtrakkerweg. L ligt station Halfweg-Zwanenburg.>

Wandelroute Halfweg - Amsterdam

Vanaf station Halfweg-Zwanenburg tussen spoor en snelweg de Oude Haarlemmerstraatweg op, richting Halfweg (23-27). Over het water, in het dorp heet de straat Dubbele Buurt. Deze dijk via een trap L af gaan naar de Teding van Berkhoutweg. Hier RA, onder het spoor door en meteen LA een trap op. R om enkele gebouwen heen LA en daar voorbij RA van het grasveld af. Even LA en meteen RA, Zijkanaal F Oost. AHE, voor de brug RA, fietspad langs het water op. Voorbij de Groote Braak (28) RA de dijk af. Voor wat gebouwen LA voetpad op door moerasgebied De Kluut (29), via een smalle plank. AHE trekpuntje over en RD onder snelweg door. Meteen LA over brede grasdijk tussen snelweg en tuinpark. AHE van het tuinpark RA een grasdijk op, weer langs het tuinpark. De kaarsrechte dijk, Daveren (30), helemaal volgen tot de Australiëhavenweg. Hier RA fietspad op. Na de bocht in de weg RA en LA fietspad op. Met het pad mee en L aanhouden, onder Australiëhavenweg door.

Fietspad vervolgen, met tweemaal de mogelijkheid om een deel over een verhard voetpad te gaan. Waar het fietspad naar R afbuigt, LA. Na bruggetje RA grasdijk op tussen spoor en autoweg. AHE LA Seineweg op, onder het spoor door en meteen RA over brede grasstrook tussen Rhoneweg en spoor. Bij de eerste mogelijkheid RA onder spoor door en L aanhoudend verhard voetpad onder Station Sloterdijk door. Steeds RD lopen, onder snelweg door. Hierna eerste tunneltje RA onder spoor door. Sloterdijkerweg oversteken en RD over voetpad achterlangs Oud-Sloterdijk. Aan het eind (R een beeld, 31) LA, voetpad langs en later onderlangs fietspad.

Direct na gebouwen en parkeerplaats RA fietspad oversteken, voetpad op dat meteen LA gaat langs water. Verderop loop je over het terrein van het verdwenen landgoed Soelen (32). AHE, bij een brug aan de rechterhand en voor de eerste bebouwing van het Cultuurpark Westergasfabriek LA. Na de horeca RA, over een grasveld en RD naar de fundamenten van een gashouder. Deze half rond lopen, LA naar het tweede fundament en ook daar half omheen.

LA het fundament verlaten en RD naar een gravelpad door bosjes. AHE schuin L een granieten pad oversteken en schuin R een grasveld over. Na het Conscious Hotel meteen RA het oude Westerpark in. Om de vijver heen, naar de trekvaart en daar LA langs lopen naar de uitgang van het park. Aan de overkant van het water ligt de Haarlemmerpoort.

Routebeschrijving Halfweg – Spaarnwoude

Vanaf station Halfweg-Zwanenburg naar de parkeerplaats lopen en LA het fietspad volgen tot aan de weg. Hier LA richting de spoorlijn. Vlak voor spoorwegovergang RA (Spaarndammerweg). Deze weg volgen. De weg loopt verderop wat van het spoor af. Zijweg L negeren. Langs de hele dijk staan palen (33). Nadat de dijk weer autoweg wordt en na een bocht naar L RA de dijk af en een brug over. Na de brug meteen LA een grasdijk op. AHE bij asfaltweg LA.

<Variant: Wie een rondje Inlaagpolder (34) wil lopen, gaat niet LA bij de asfaltweg, maar steekt deze over. Steeds RD, voorbij de Middenweg over de Ringdijk. Bij een boerderij LA van de Ringdijk af en meteen RA over een grasdijk. Bij een boerderij RA naar de Ringdijk en hier LA. De Hornweg oversteken en onder de snelweg door. Meteen LA en met de bocht mee RA, Inlaagsedijk langs de nieuwbouw van Spaarndam. AHE aan de voet van de Spaarndammerdijk RA en verderop de hoofdroute volgen.>

Doorlopen en AHE weer LA (Inlaagpolder, 34). AHE RA de Spaarndammerdijk volgen (of langs voetpad beneden aan de dijk). Bij vork van wegen rechts aanhouden en bij volgende tunneltje LA (onder de A9 door). Doorlopen tot aan kruising, even naar rechts en meteen LA, richting Spaarnwoude. Bij Spaarnwoude RA, richting het kerkje Stompe Toren (35, 36) en de begraafplaats.

Link naar het kaartje van de wandelroute in Google Maps

<https://drive.google.com/open?id=1xfdqxEYAAx7tUejnm1ae1b8P5a4&usp=sharing>

Wandelroute Spaarnwoude/Spaarndam – Zee

Bij het verlaten van de begraafplaats van Spaarnwoude (35,36) LA en meteen weer LA (Kerklaan).

<Variant: Wie vanaf Spaarnwoude wil wandelen naar station Haarlem-Spaarnwoude loopt na het verlaten van de begraafplaats RD tot aan de kruising. Hier RA (Kerkweg) richting Haarlemmerliede. Na ca 500 m loop je langs een vogelplas (Smient) met een vogelkijkhut. In de bocht naar R ligt L van de weg een bruggetje over een slootje (niet het fietspad naar L). Ga door het hek en volg het graspad door het weiland. Het pad komt, na een enkel bruggetje en hek, uit op een verharde weg in Haarlemmerliede. Na het hek LA (Liedeweg). De weg volgen en na Fort bij de Liebrug aan je rechterkant (37) kom je bij de spoorlijn. Hier RA en deze weg langs de spoorlijn (Oude Notweg) blijven volgen, tunnel onderdoor en doorlopen tot *station Haarlem-Spaarnwoude*.>

<Wie vanaf dit station (weer) op de hoofdroute wil komen, gaat na het verlaten van het station aan de noordkant RA via het fiets/voetpad langs de spoorlijn. Door de tunnel de weg vervolgen, eerste zijweg links negeren en doorlopen tot de volgende splitsing; hier LA de Veerpolder in. Deze weg loopt langs de Veerplas. Alle zijpaden negeren. AHE bij T-splitsing RA (Penningsveer). Op dit punt staat molen de Veer (38). We vervolgen de weg over de brug. In de bocht naar L ligt aan de overkant van het water het Fort bij Penningsveer (37). De weg volgen naar links en AHE van deze weg bij T-splitsing LA (Lagedijk). Na ca 100 m LA, deze weg tot aan het einde volgen. Er loopt een fiets/voetpad RA langs het water (Binnenliede) in de richting van Spaarndam. AHE van dit pad de weg oversteken (Lagedijk) en het voetpad aan de overkant volgen. Dit pad loopt met een flauwe bocht naar L, schuin parallel aan de verharde weg (Lagedijk). AHE van dit pad LA. Dit pad blijft zigzaggend langs de Lagedijk lopen. AHE bij T-splitsing RA (Kerklaan) en meteen LA. Hier kom je weer op de hoofdroute.>

AHE, vlak voor autoweg, RA voetpad volgen. AHE van het pad LA de Spaarndammerdijk op, deze oversteken en het fiets/voetpad naar L volgen. Bij splitsing onder aan de dijk LA. Hier staat een stuk kademuur (39). Het voet/fietspad loopt parallel aan de dijk. Bij de volgende splitsing voetpad volgen en AHE de Spaarndammerdijk oversteken. Meteen na oversteek RA, weer langs de dijk lopen, nu tussen heg en muur van het Rijnlandshuis (40) door. AHE van de weg LA sluis over. Doorlopen langs de weg over het voetpad aan de linkerkant van de weg. Dit pad loopt lager dan de dijk (IJdijk) en is te bereiken via een trapje naar beneden. Dicht langs de huizen blijven lopen. AHE trapje op en LA sluisbrug over. Na de brug L trapje weer af en meteen R langs de huizen lopen naar de volgende brug. Bij deze brug (Woerdersluis) staat het standbeeld van Hansje Brinkers (41). De weg vervolgen, trapje af, meteen R langs huizen lopen, naar de volgende brug (Kolksluis).

<Variant: Wie een ommetje wil maken langs Fort Bezuiden Spaarndam (37) gaat vanaf de sluisbrug over het Boezemkanaal LA (Boezemkade), de weg volgen (aan de rechterzijde onder de dijk al onderdelen van het fort), AHE van de weg ligt rechts Fort Bezuiden Spaarndam. L aanhouden en het voetpad op. Dit loopt langs L het gemaal van Spaarndam (42) en AHE komt het uit op het Buiten-Spaarne. Bij de weg (Pol) RA langs het water lopen. Na het bruggetje en de splitsing met autoweg (Spaarndamseweg) LA. Weg vervolgen over fietspad, vóór de volgende brug oversteken en aan de overkant langs de (Hek)sloot via het voetpad doorlopen. Aan de rechterkant is een vogelplas/kijkhut. AHE van dit pad RA (Slapersdijkweg) even terug richting Spaarndam via fietspad. AHE van het fietspad RD de weg oversteken naar parkeerplaats. Hier LA>

Vanaf de sluisbrug over het Boezemkanaal RD (Visserseind) de weg vervolgen en na de bebouwing RA, parkeerplaats op. RD de parkeerplaats over en dit pad (Redoute) blijven volgen, zijpaden negeren.

<Variant: Wie via Velsen-Zuid naar Santpoort wil wandelen, gaat vanaf Redoute de eerste weg R, Liniepad. RA bruggetje over en meteen LA, Stelling. Op driesprong RA en onder snelweg door. Genieweg volgen tot driesprong. Hier LA, brug over en meteen RA langs water. RA en R om hotel heen. Op splitsing RA, langs water. In bocht naar L met weg mee, langs smaller water. Pad blijven volgen, geen afslagen, tot Oostbroekerweg. Hier RA. Onder snelweg door. Tweede weg L, pad langs Boterdijkweg. Eerste pad RA. Op splitsing schuin L aanhouden en met alle bochten mee (op driesprongen LA, RA en LA) naar De Ven. Hier LA. Voor N202 met weg mee LA en RA deze weg oversteken. Aan de overkant RA. Snelweg oversteken op fietspad parallel aan Amsterdamseweg, verderop Parkweg. 's- Gravenlust oversteken naar halte bus 382 in Velsen-Zuid (43).

Wie verder door wil lopen naar Santpoort gaat vanaf de linkerkant van de bushalte (bekeken v.a. uitstap bus) RD, fietspad oversteken en RD weg volgen via Meervlietstraat, L Kerkesingel negeren, richting Noordzeekanaal. Eerste straat LA, Kerkplein. Om de Engelmunduskerk heen lopen. AHE LA, Kerkesingel. Vervolgens RA door voetgangerstunnel onder de (Park)weg door. Aan de overkant RD, bij T-splitsing RA (Driehuizerkerkweg).

L ligt buitenplaats Waterland, R ligt buitenplaats Velserbeek. Bij eerste pad RA Velserbeek in. Dit pad volgen, het loopt evenwijdig aan de Driehuizerkerkweg. Bij vork links aanhouden, bij kruising van paden RD, zijpaden negeren. Bij kruising van paden LA, doorlopen tot harde weg, weg oversteken en LA over voetpad weg vervolgen. Bij kruising RD en voetpad via het landgoed vervolgen tot aan vijfprong. R ligt buitenplaats Hoogergeest. Het pad L naast infobord inslaan (niet pad langs afrastering lopen), dit pad gaat over in buitenplaats Beeckestijn (44). Bij T-splitsing met brede laan LA. RD tot viersprong van bospaden. RA, zijpaden negeren en doorlopen tot grote open plaats: 'Centraal Plateau'.

Doorlopen tot kruising van bospaden en hier RA, pad volgen, zijpaden en grotere kruising negeren. AHE bij fietspad RA (Kweekensteinweg).

Je verlaat Beeckestijn.

RD oversteken en via de PC Hoofltaan doorlopen, zijstraten negeren, grote kruising oversteken. AHE Engelmunduskerk Driehuis. Hier LA (Driehuizerkerkweg). AHE, voor buslijn, met de bocht mee naar L en meteen RA de buslijn oversteken (Duin en Kruidbergerweg). LA over voetpad. AHE bij fietspad RA, oversteken en aan de overkant meteen RA het graspad op. Dit pad blijven volgen langs smal water R. AHE rechts aanhouden en bij bord Nationaal Park Kennemerland Midden Westerveld, via overstap naar parkeerplaats. Bij verharde weg RA, L langs infobord het Park in. Doorlopen tot driesprong. Hier LA. Bij volgende kruising, voor het huis, RA, Betonweg (zie paaltje R). Dit pad blijven volgen. Het pad loopt langs de afrastering van Crematorium Driehuis/Westerveld.

Door een hek (afrastering begrazingsgebied) heen, pad naar L negeren, de weg maakt een bocht naar L. Bij kruising van Betonweg met bospaden RD (niet meer de afrastering volgen). Bij volgende smalle bospad L LA, het pad wordt breder en vervolgens bij vork rechts aanhouden (let op: smal bospad). AHE bij T-splitsing met breder pad (rood-witte markering) RA. AHE bij fietspad LA. Fietspad volgen (Drieduinenweg). Zijweg R negeren. Bij grotere driewegkruising (bordje U nadert fietsknooppunt 6) LA. Ongeveer 700 m doorlopen en RA, smal bospad in (let op, pad is moeilijk te zien). Bos door; bij duintje R aanhouden. Bij T-kruising van paden LA en duin over. Bij kruising van drie paden RA, bij paaltje op het pad (met wandelroutemarkering) RD, duin op. Bij volgende kruising van drie paden LA (R gaat naar uitkijkpost). U loopt nu langs landgoed Duin en Kruidberg (45). Hek door, daarna RA. AHE naar parkeerplaats, hier LA naar de uitgang van het park. AHE bij T-splitsing met Duin en Kruidbergerweg RA, richting Ruïne van Brederode. Bij 3-weg kruising RA, Velsenderweg. Bij vork L aanhouden. L ligt de Ruïne van Brederode (46). Tegenover de uitgang van de ruïne bruggetje over, een park in. Door dit parkje lopen tot een wat bredere (auto) weg. Hier LA, Duin en Beekweg. Doorlopen en bij vork van lanen L aanhouden. Bij volgende T-splitsing RA. Na ongeveer 50 m LA het voetpad nemen. Verkeersweg, Brederoodseweg, oversteken en RD lopen. AHE bij de kruising met Willem de Zwijgerlaan RA. L ligt *station Santpoort-Zuid*.>

Dit pad loopt langs Fort Benoorden Spaarndam (37), AHE LA (Liniepad), door blijven lopen. Langs woonboten aan de rechterzijde van de weg. Eerste weg LA (Dammersweg).

<Variant: Wie een rondje om de Westbroekplas wil lopen, negeert bij de bebouwde kom een fietspad L en gaat meteen een voetpad L op. Dit loopt even parallel aan de doorgaande route. Voor de recreatieplas LA. Dit pad loopt rondom de plas. AHE komt dit pad weer uit bij de bebouwing op de Dammersweg en de hoofdroute. >

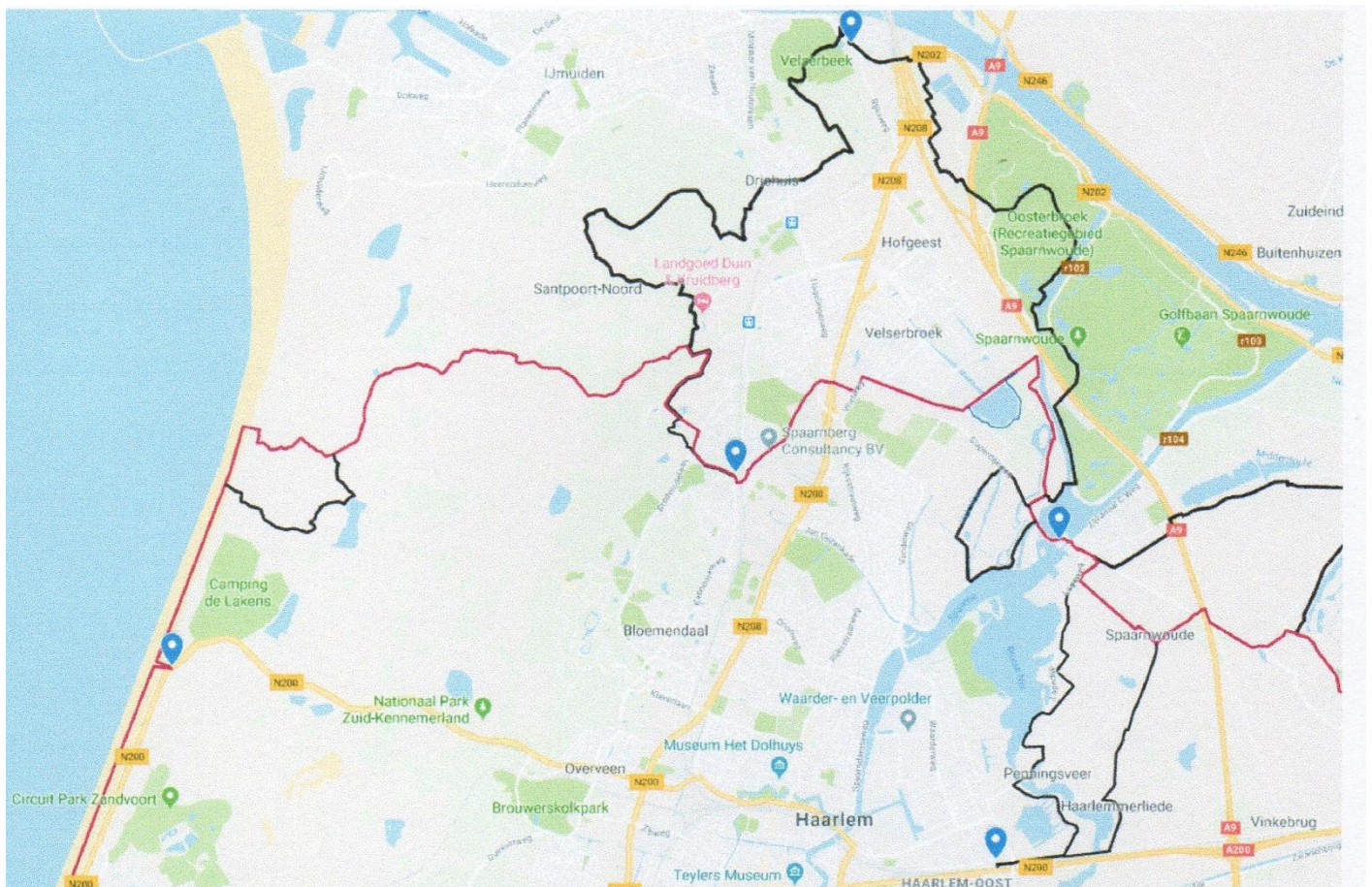
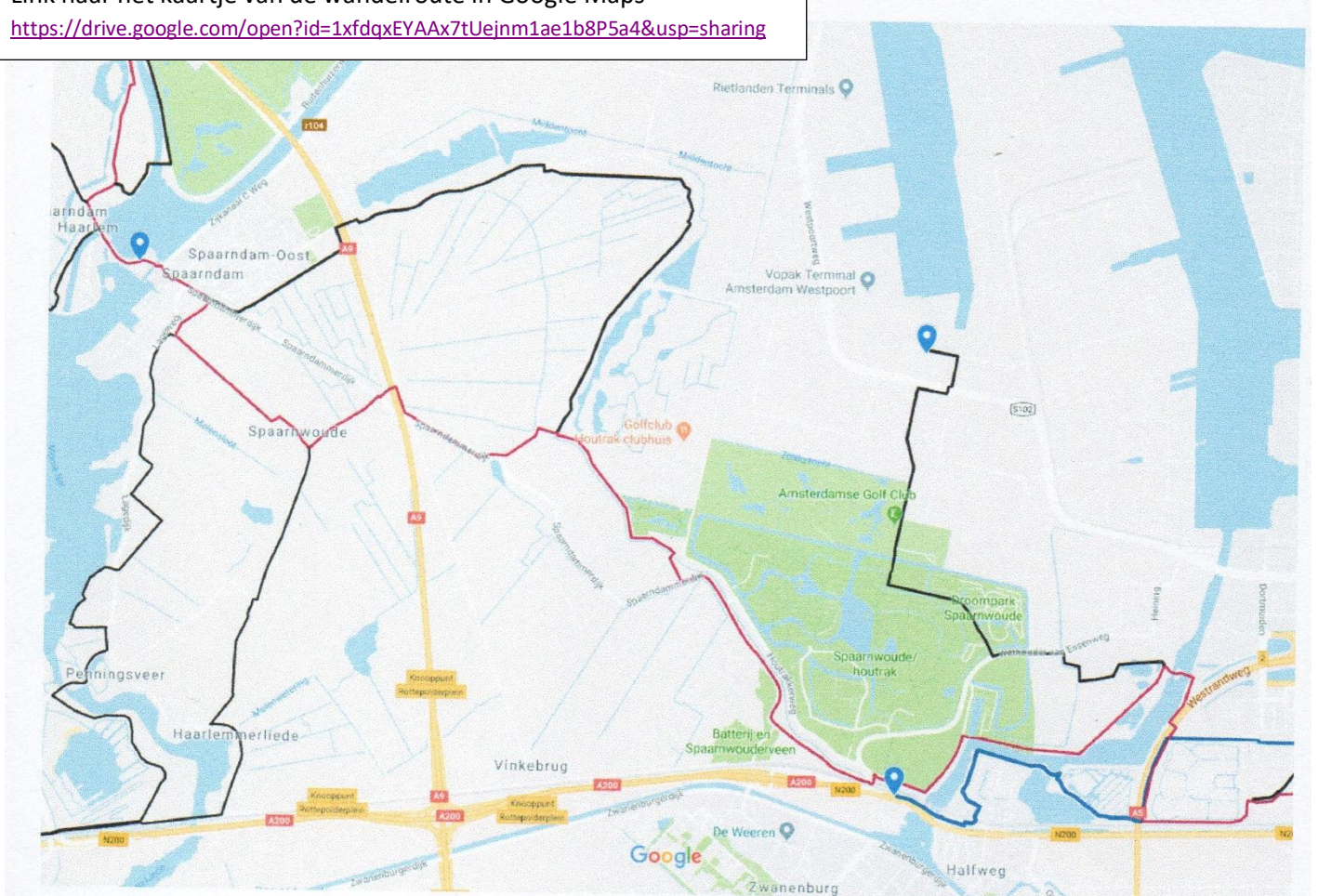
RD het voetpad volgen langs de bebouwde kom (recreatieplas aan de linkerzijde). AHE van deze weg langs de plas RA fietspad op (Westlaan). Doorlopen over fietspad. Aan de linkerzijde ligt een weiland, zijwegen negeren. AHE met de bocht mee naar L. Doorlopen tot grotere kruising. Hier RA (Schenkeldijk). Door tunneltje onder N 208 door. Na de tunnel bij de stoplichten RD. Doorlopen naar rotonde (Hoofdstraat, Santpoort). Bij rotonde eerste weg RA (Wüstelaan). Deze weg blijven volgen, zijpaden negeren. Aan de rechterzijde staat Chalet de Uilenboom (47). AHE LA en na ca 30 m RA (ook Wüstelaan). Hier ligt *station Santpoort-Zuid*. Na het verlaten van het station even RA en bij de wegsplitsing na ong. 50 m L aanhouden, de Duinweg/Duivelslaan in. Alle zijwegen negeren en deze weg blijven volgen tot T-splitsing met Brederoodseweg. Hier RA. Eerste weg LA. Je passeert aan je rechterhand de Ruïne van Brederode (46). De weg maakt een bocht naar R, weg blijven volgen, zijwegen negeren, over het voetpad (L van de weg) tot T-splitsing. Hier LA. Doorlopen tot Hoeve Duin en Kruidberg, deze ligt rechts van de weg. Hier LA, langs manege lopen en bij infobord Nationaal Park Zuid-Kennemerland en parkeerplaats LA, voor het voetpad L naast de pilaartjes het voetpad volgen (Zeeweg). Na een hek/wildrooster eerste wandelpad LA, Weezenpad. Dit pad in westelijke richting blijven volgen, bij vork R aanhouden, doorlopen en bij driesprong LA (bordje Nationaal Park Zuid-Kennemerland). Na 10 m en volgende driesprong R aanhouden, groene route negeren. Dit pad komt uit op een T-splitsing, hier RA (Noorderweg Oost). Pad blijven volgen, zijpaden negeren. Bij een kruising met een fietspad de weg oversteken en aan de overkant RD (Noorderweg West). Pad blijven volgen, zijwegen negeren, tot 50 meter voor kruising voet/fietspad. Hier RA. Bij de volgende kruising fietspad oversteken.

<Variant: Wie via het Vogelmeer direct naar Parnassia wil lopen, gaat op het fietspad even naar L en meteen RA, wandelpad blijven volgen tot aan fietspad. Hier ligt het Vogelmeer. Hier RA en eerste pad weer RA, doorlopen en bij kleine driesprong LA. Hier RD en bij vork RA. Bij fietspad RA, pad richting strand volgen. Bij parkeerplaats RA en vervolgens links het duin over naar strandslag Parnassia.>

RD wandelpad blijven volgen, zijwegen negeren. Bij volgende fietspad RA en meteen LA het duin over naar strandslag Kattenslag. Vanaf hier LA in zuidelijke richting naar Parnassia en Bloemendaal aan Zee lopen via het strand.

Link naar het kaartje van de wandelroute in Google Maps

<https://drive.google.com/open?id=1xfdqxEYAAx7tUejm1ae1b8P5a4&usp=sharing>

Achtergrondinformatie Amsterdam – Halfweg en retour

1 Haarlemmerpoort

De Haarlemmerpoort is de vijfde poort van die naam en is in de loop der eeuwen vanaf de oude binnenstad steeds verder opgeschoven naar de huidige plaats. Hier stond al in 1618 een stadspoort, maar die is in 1837 afgebroken. Sinds 1614 lag de stadswal ook op deze plaats. Het huidige gebouw (ontworpen door Cornelis Alewijn; de facto Barend de Greef, Publieke Werken) dateert uit 1840 en heette oorspronkelijk Willemspoort, naar koning Willem II die een dag na de opening zou worden ingehuldigd. De traditionele naam heeft echter gewonnen. In de bouwtijd hadden stadspoorten al geen verdedigende functie meer, en deze diende dan ook ter inning van accijnzen.

In 1851 werd de Duinwatermaatschappij opgericht. Een pompstation bij Heemstede zorgde ervoor dat vanaf 1853 het water bij de Haarlemmerpoort kon worden gekocht.

2 Beeld van Ferdinand Domela Nieuwenhuis

Een predikant (1846-1919) met interesse voor de sociale kwestie en arbeiders, die een overtuigd socialistische atheïst werd. Als spreker, redacteur van 'Recht voor Allen', leider van de SDB en parlementariër was hij een grondlegger van de Nederlandse sociaaldemocratische beweging. Hij werd uiteindelijk een sociaalanarchist die de revolutie predikte. Tijdens de Spoorwegstaking in 1903 trad hij nog één keer op de voorgrond. De jaren erop wijdde hij zijn aandacht aan het schrijven van vooral historische werken.

3 Haarlemmervaart

De zuidgrens van het Westerpark wordt gevormd door de Haarlemmer(trek)vaart. Deze dateert uit 1631. De tolweg Haarlemmerweg (de wagenweg naast het jaagpad aan de zuidzijde van de trekvaart) is bestraat in 1767.

Aan de noordzijde van de vaart liep een polderpad ter ontsluiting van de buitens die aan de vaart gevestigd werden.

In 1860 werd de veerdienst opgeheven en in 1878 voer de laatste trekschuit.

4 Westerpark

Dit gebied was tot 1885 weiland (Overbrakerbinnenpolder), vanaf 1300 beschermd door de Spaarndammerdijk. Het park (Leonard Springer 1891) is de opvolger van het Westerplantsoen, dat lag in de huidige Zeeheldenbuurt, en dat in 1875 moest verdwijnen voor het Westerkanaal. Het is kleiner geworden dan gepland door de aanleg van de Westergasfabriek en is een restje van het grootsere stedenbouwkundig plan Van Niftrik uit 1866.

Het is een van de eerste door de stad aangelegde parken. (Het Oosterpark is ook van 1891 en ook van Springer; het Vondelpark was particulier initiatief.) Het heeft de typische landschapsstijl van de tweede helft van de 19de eeuw, net als het Vondel-, Sarphati- en Oosterpark. Maar i.t.t. die parken is dit niet aangelegd in de slotenverkaveling van de polder. De oorspronkelijke noord-zuid verkaveling van de Overbrakerpolder zien we pas weer terug in het natuurpark en de tuinparken die direct aansluiten op het Westerpark.

5 Stations

Amsterdam zette helemaal in op de trekvaart en weigerde zijn medewerking aan een spoorlijn. Omdat station Willemspoort om die reden niet op tijd klaar was, werd tegenover de herberg 'D'Een Honderd Roe' (gelegen aan de Haarlemmerweg, 400 meter van de stadswal) een houten loods als tijdelijk station gebouwd. Dit station D'Een Honderd Roe lag net in Sloten, waardoor de eerste trein in 1839 dus niet uit Amsterdam is vertrokken. Na de opening van station Willemspoort (1843) was het noodstation overbodig en het werd daarom in datzelfde jaar gesloopt. Hier ligt nu het Zuiveringsgebouw.

Station Willemspoort stond wat meer naar de stad, tegenover de Haarlemmerpoort. In 1878 was dit ook alweer overbodig, door de aanleg van een spoorboog die het bestaande tracé (en het nieuwe spoor naar Zaandam) met het noodstation Westerdok zou verbinden en in 1889 met het CS. Door de spoorboog en het vrijkomen van de grond van het Willemspoortstation kon het Westerpark worden aangelegd. De spoorboog heeft tevens deels de vorm van het Westerpark bepaald, net als de Haarlemmervaart en de Westergasfabriek.

6 GGD-gebouw

In 1923 werden de Gemeentelijke Gezondheidsdienst uit 1893 en de Gemeentelijke Geneeskundige Dienst uit 1901 samengevoegd tot de Gemeentelijke Geneeskundige en Gezondheidsdienst. De dienst vestigde zich o.a. in een gebouw aan het Westerpark, gebouwd in de Amsterdamse Schoolstijl. Deze expressionistische bouwstijl met baksteen, versieringen, plastische gevels, ladderraampjes, steile daken en torentjes werd vooral gebruikt bij sociale woningbouw, scholen en publieke werken. Na de Tweede Wereldoorlog had het gebouw verschillende functies. Van 1994 tot 2008 zat hier het Nemokantoor.

7 Westergasfabriek

Dit was de fabriek van de Imperial Continental Gas Association. Deze Engelse maatschappij voorzag als eerste Amsterdam van straatverlichtingsgas, later ook voor huishoudens. Het gebied was goed bereikbaar per spoor en over water. Er liep zelfs een goederenspoortje vanaf de spoorlijn bij de Singelgracht naar de kolenloods bij het Administratiegebouw.

De fabriek is ten dele aangelegd op in 1883 speciaal van Sloten gekocht terrein, maar de gemeentegrens bleef tot de annexatie van een deel van Sloten in 1896 er dwars doorheen lopen. In 1898 is het complex overgenomen door de gemeente en tot 1967 (Slochteren 1963!) is hier gas geproduceerd. De fabriek is in 1992 verlaten door het GEB. Van 1999 tot 2003 is het terrein verbouwd naar het plan van de Amerikaanse landschapsarchitecte Kathryn Gustafson, zodat het Cultuurpark Westergasfabriek met stedelijke verblijfsruimte is ontstaan.

De meeste gebouwen zijn behouden gebleven: het Kantoor- en Werkplaatsgebouw, met ernaast de directeurswoning; het Zuiveringsgebouw, het Machinegebouw, de Meterhuizen, het kleine Ketelhuis, de Bazenwoningen (nu kinderopvang). Al deze gebouwen zijn ontworpen door Isaac Gosschalk (1885). Verder zijn bewaard gebleven het Ketelhuis (1903, nu filmhuis), het Transformatorhuis en Ladderhuis (1904) en het onderstel van een gashouder (Klönne 1902, nu evenementenhal). De productiegebouwen zijn wat middeleeuwer en soberder dan de rijk versierde neorenaissance van de kantoren en de woning. Kern van het Cultuurpark is het manifestatieterrein. Verdere belangrijke elementen zijn het Marktplein; de zichtas (bestraat met Chinees graniet) die loopt van het Kantoor- en Werkplaatsgebouw tot het beeld van Herman Makkink (2004) aan het andere eind van het park; fundamente van andere gashouders (nu vijvers) en de waterloop die overgaat in watervallen en eindigt in de Haarlemmervaart.

8 Waternatuurtuin en middeleeuws slotenpatroon

Rond het jaar 1000 begonnen boeren met het ontginnen van moerassen in het IJ-gebied. Zo legden boeren grond droog door het graven van weteringen die in een veenriviertje afwaterden. Na generaties ontstond zo haaks op het riviertje een slotenpatroon met soms kilometers lange sloten, smalle verkavelingen en dwarssloten. Dit patroon is nog altijd te zien in de Overbraker Binnenpolder.

Het Nieuwe Westerpark (natuurpark) is aangelegd in de jaren 1980. Het is wilder, weidser en opener van karakter dan het oude park. Tot het nieuwe park behoort de Waternatuurtuin. Dit natuurdeel in de rest van de Overbrakerpolder is in 2003 samengevoegd met het toen opgeleverde Cultuurpark en het oude park.

9 Kinderboerderij

Architecten van der Waals en Zeinstra lieten zich bij het ontwerp van de kinderboerderij inspireren door traditionele schaapskooien en boerderijen. Het resultaat is een speels gebouw met een stalgedeelte en een hooizolder. Het gebouw heeft moeskruidenbegroeiing op het dak.

10 Schoolwerktuin Mr. A. de Roos en Nemoland

De schoolwerktuin Mr. A. de Roos heeft zijn oorsprong in 1920 toen de Stichting Amsterdamse Schoolwerktuinen werd opgericht tegen het voedseltekort. In 1993 ging het met de Amsterdamse Natuurhistorische Raad uit 1957 op in het Amsterdams NME Centrum. De werktuin met het door van der Waals en Zeinstra ontworpen lokaal is nu een educatief centrum voor natuur en milieu. De voormalige dienstwoning van de Schooltuinen is veertig jaar de woning van Bert Ydema geweest die op de Schoolwerktuinen duizenden kinderen leerde tuinieren. Roel van Dalen heeft er de prachtige film 'De Groene Hemel' over gemaakt die op de IDFA is vertoond. In de woning is sinds 2008 Nemoland gevestigd.

11 Volkstuinen

In 1838 verhuurde de Maatschappij tot Nut van het Algemeen uit Franeker de eerste volkstuin. Met de opkomst van de arbeidersklasse verschenen meer en meer gemeentelijke volkstuintuinen. Arbeiders konden er hun eigen groente telen. Het voedselgebrek in de Eerste Wereldoorlog bracht velen naar de tuin. De volkstuinverenigingen verenigden zich in 1928 in het Algemeen Verbond van Volkstuinverenigingen in Nederland (AVVN). De Tweede Wereldoorlog maakte de volkstuin belangrijk voor voedselproductie. Nu gaat het opnieuw om recreatie. Ook Amsterdam stelde na 1914 grond ter beschikking, zodat inwoners producten konden verbouwen. In 1917 hadden de nieuwe tuinders zich al in de Bond van Volkstuinders verenigd. 'Nut en Genoegen' (1920) en 'Sloterdijkermeer' (1936) sloten zich later aan. Vanwege een nieuw spoortracé door de parken moesten 200 tuinders in 1976 naar het westen verhuizen. Deze tuinders stichtten hier het nieuwe park 'De Bretten'.

12 Spaarndammerdijk

De Spaarndammerdijk is in de 13de eeuw werd aangelegd ter bescherming van het landelijke gebied van Sloten en het stedelijk gebied van Amsterdam tegen het nog niet drooggemaakte IJ. Hij strekte zich uit tussen Amstel en Spaarne langs de zuidelijke oever van de zeearm en was toen tevens de noordelijke begrenzing van het Hoogheemraadschap van Rijnland.

Na het wegspoelen van de landverbinding tussen Sloten en Haarlem door het Haarlemmermeer in 1509 was de enige route over land tussen Amsterdam en Haarlem (en daarmee de rest van Holland; maar ook de noordelijke Mirakelroute) die over de smalle en bochtige Spaarndammerdijk. Pas met de aanleg van de Haarlemmertrekvaart en het naastgelegen jaagpad in 1631 werd de verbinding weer beter.

De dijk werd overbodig door de aanleg van de IJpolders (o.a. Houtrak) in 1873.

13 Rooms-katholieke begraafplaats Sint Barbara

Deze is in het toenmalige Sloten gesticht vanuit de begraafplaats De Liefde, die vol was geraakt. Ook vond er grondruil met de gemeente plaats voor de aanleg van de Bilderdijkstraat. Het ontwerp is van architect A.C. Bleijs, die o.a. ook de Sint Nicolaaskerk heeft gebouwd. Aanvankelijk was hij gepland tot de toenmalige spoorlijn, maar door de te grote lengte is het terrein via grondruil korter en breder geworden. Hij werd in 1893 ingewijd en kwam drie jaar later, door annexaties, binnen de gemeentegrens van Amsterdam te liggen. Bleijs ontwierp ook de noodbouw van de aula annex kapel (1902), die echter nooit vervangen is door de geplande grotere nieuwbouw. Bekende personen die hier begraven liggen, zijn Alberdingk Thijm, Judocus Smits, Ida Peerdeman en Manke Nelis. Ook liggen er veel katholieke priesters en bewoners van het Begijnhof. De beelden aan de dijk van de aartsengelen zijn van Henk Spreeuwenberg, 2009.

14 Veenweidegebied langs de Spaarndammerdijk

Westelijk van de begraafplaats achter een bewaard gebleven stukje van de Spaarndammerdijk, ligt nog een lap oud veen. Dit maakte deel uit van een moerasgebied dat zich duizenden jaren geleden vanaf de kust tot ver naar het oosten uitstreckte. Omstreeks het jaar 1000 werd het meter voor meter ontgonnen door pioniers. Dit is een van de weinige plaatsen waar het veen zichtbaar is en niet is bedolven onder een dikke laag zand om woningbouw, havens en industriegebieden te realiseren. Dit is een van de laatste restanten in de stad die aan het veenweidegebied herinneren. Het landje is eigendom van Sint Barbara en is gereserveerd voor uitbreiding (en calamiteiten) van de begraafplaats.

15 Buurtboerderij

De Buurtboerderij is de laatste boerderij in dit stuk veenweidegebied. Nadat de laatste boer was vertrokken, raakte hij in verval. Het stadsdeel gaf opdracht tot sloop, maar halverwege grepen buurtbewoners in: zij kraakten het gebouw. Langzamerhand ontstond een buurtfunctie en werd hij toegankelijk voor iedereen.

16 Oud-Sloterdijk

Sloterdijk werd als Slooterdam al in een oorkonde van 1388 genoemd. Het kende als haventje een hoogtepunt in de vijftiende eeuw. Het dorp verpauperde na het dichtslippen van deze haven. Het was inmiddels onderdeel van Sloten geworden. Later profiteerde het dorp flink van de trekvaart en in 1839 vertrok er (tegen de grens van Amsterdam) de eerste trein van Nederland. In 1920 werd het dorp geannexeerd door Amsterdam en het AUP voorzag in de sloop van het hele dorp. Deels gebeurde dit ook, door de aanleg van een treinstation, de Ring A10 en Teleport, maar een deel van de oude kern is behouden gebleven.

De laatmiddeleeuwse kerk is in 1572 door de Geuzen verwoest, maar in 1664 herbouwd. De dijkhuizen dateren deels uit de 18de en 19de eeuw.

17 Huis te Bretten

Op een kavel aan de trekvaart werd tussen 1632 en 1673 't Huis te Britte' gebouwd. Het was vernoemd naar het Romeinse fort Brittenburg, dat toen regelmatig zichtbaar was in de zee bij Katwijk en een enorm enthousiasme omtrent de Hollanders als de echte Bataven ontketende. De naam veranderde in 'te Bretten' nadat Roelof van Bretten het in bezit kreeg. Het landgoed leek geen vetpot en was o.a. een herbergje. Het wisselde vaak van eigenaar. De laatste verkocht het aan de staat zodat de eerste spoorlijn van Nederland hier doorheen kon lopen.

18 Puinstort

Rond de Australiehavenweg ligt een terrein waar in de jaren 1960 en '70 puin is gestort van afgebroken buurten in Amsterdam. Zo loop je hier over de resten van de Nieuwmarktbuurt en de Haarlemmerhouttuinen. Deze resten zijn nog goed te zien, want niet alleen is het gebied heuvelachtig, maar ook ligt het puin vaak nog aan de oppervlakte.

19 De Lange Bretten

Dit is een natuurgebied met een oppervlakte van 130 ha. Het ligt ten noorden van de Haarlemmertrekvaart en ten zuiden van het Westelijk Havengebied. Het gebied is genoemd naar het Huis de Bretten, een van de landhuizen die langs deze vaart hebben gestaan. Het gebied bleef in het Algemeen Uitbreidingsplan van 1935 onbebouwd, naar de denkbeelden van de stedenbouwkundige Cornelis van Eesteren, die een soort groene vingers (groene scheggen) tussen de stadswijken voorstelde om de natuur aldus het stedelijk gebied te laten binnendringen.

Oorspronkelijk was het gebied een onderdeel van de opgespoten terreinen van de Amsterdamse haven, doch doordat het gebied lang braak heeft gelegen, hebben zich er spontane ontwikkelingen voorgedaan. Er woonden overigens ook enige stadsnomaden. Wel zijn er plannen geweest voor woningbouw of industrie, terwijl de spoorlijn Amsterdam-Haarlem en een autoweg door het gebied lopen.

In 2008 is het gebied voor een periode van 25 jaar in beheer gegeven aan het Landschap Noord-Holland met de bedoeling om er een natuurgebied van te maken.

20 Geuzenbos

Het bos is ontstaan in de Groote IJpolder uit 1876. Deze polder werd in de naoorlogse plannen van de haven opgenomen, en deels opgespoten. Het gebied werd uiteindelijk niet gebruikt, en verwilderde. Uiteindelijk werd een deel het natuur- en begrazingsgebied 'Geuzenbos'. Het is nu als struingebied toegankelijk. De toekomst is echter niet verzekerd, de Provincie heeft plannen om er een bedrijventerrein te ontwikkelen.

21 Ruigoord

Ruigoord is een voormalig eiland in het IJ. Op het eiland ontwikkelde zich een dorpje met een dorpskerk. Toen het IJ werd gedempt in 1876 werd Ruigoord een deel van de Houtrakpolder. De bebouwing had moeten verdwijnen voor de havenplannen van Amsterdam, maar een grote kraakactie van kunstenaars in 1973 verhinderde dat. Jarenlang kon zich hier een bloeiende kunstenaarskolonie ontwikkelen, maar in 1997 mocht Amsterdam toch de Afrikahaven graven en industriegebieden aanleggen rond het dorpje. Sindsdien werken er nog steeds kunstenaars, maar er mag niet gewoond worden en het dorp is geheel ingebed door industrie. Toch worden er nog veel artistieke activiteiten ontwikkeld.

22 Banpalen

Dit waren palen aan alle toegangswegen die het rechtsgebied of de 'banne' van een gemeente aangaven. Ze markeerden ook de grenzen voor ballingen die voor bepaalde of onbepaalde tijd de stad waren uitgezet vanwege bijvoorbeeld prostitutie of vloeken. Omdat aan de andere kant het Wilde Westen heerste en Amsterdam steeds verder uitbreidde, werden de grenzen constant verlegd. De ultieme verbanning kwam echter in 1684: Vanaf dat moment konden zwaar criminele, ongewenste personen zelfs naar Suriname worden verbannen. In de loop der tijd werden de palen overbodig. Een paalrest uit 1625 staat op de Spaarndammerdijk bij Halfweg, ongeveer 1 km. ten zuidwesten van de oorspronkelijke locatie, waar de dijk is verdwenen.

<Keerpunt>

<Veel POIS van de heenweg zien we ook weer terug bij de terugweg. Ze worden niet dubbel beschreven.>

23 Halfweg

Houtrijk en Polanen, ontstaan vanaf 1100, vormden vanaf 1300 een ambachtsheerlijkheid, waar de ambachtsheer verantwoordelijk was voor bestuur en rechtspraak. Deze heerlijkheid bestond uit een landengte tussen Amsterdam en Haarlem, ter hoogte van de inham het Houtrak (deel van het IJ) en het Spieringmeer. De passage kreeg de naam Halfwegen, omdat het halverwege de route tussen Amsterdam en Haarlem lag. Sluizen van het Hoogheemraadschap van Rijnland zorgden voor de afwatering in het IJ. Door stormen rond 1500 ontstond uit Spieringmeer, oude Haarlemmermeer en Leidsemeer het Haarlemmermeer. Na 1813 werd Houtrijk en Polanen een gemeente. Sinds 1853 ligt het aan de Haarlemmermeerpolder. Op 27 juni 1863 is de gemeente samengevoegd met de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude. Het gemeentehuis kwam in toen in Polanen en het dorp kreeg de naam Halfweg. Houtrijk ging op in de Verenigde Binnenpolder, die geen deel uitmaakt van de dorpsbebouwing. Swanenburg is ontstaan uit de huizen van de polderwerkers, die woonden in de goedkope gronden aan de voet van de dijk. In 1913 werd het dorp genoemd naar huis Swanenburg.

24 Gemeenlandshuis Swanenburg

Het Hoogheemraadschap van Rijnland is het eerste officiële waterschap in Nederland. Het kreeg in 1255 privileges van graaf Willem II van Holland. Bij de uitwateringssluizen van Polanen bezat het in de zestiende en zeventiende eeuw het 'Huis ter Hart'. Dit kleine stenen huis was gebouwd voor toezicht op de drie sluizen en de opslag van noodmaterialen. Tevens was het een herberg voor functionarissen van Rijnland op inspectie. In 1644 besloot men tot de bouw van een nieuw, monumentaal Gemeenlandshuis volgens het ontwerp van Pieter Post. Het landhuis zou de naam Swanenburg krijgen. De bouw van het huis voltrok zich tussen 1645 en 1648 onder leiding van Simon en Cornelis van Assendelft, met merendeels Haarlemse ambachtlieden en kunstenaars. Het was bestemd als vergaderplaats en logement voor de hoogheemraden. In het fronton het wapen van Rijnland. Ook de wapens van de dijkgraaf en de hoogheemraden die in 1645 in functie waren. Links een hek met op de posten een gebeeldhouwde ronde burcht, bekroond door een zwaan. Achter het hek een poort met fronton. Achter huis tuinen en boomgaarden.

Vanaf 1706 werden vanuit het huis dagelijks metingen van het weer gedaan. Deze Zwanenburgmetingen waren de eerste weermetingen in Holland.

Na de droogmaking van de Haarlemmermeer in 1852 deed het Hoogheemraadschap afstand van het huis en werd het verkocht. In 1862 werd het onderdeel van het gebouwencomplex van de latere Suikerfabriek Holland, sinds 1919 onderdeel van de CSM. Tot 1950 zouden de verdampingsketels van de fabriek in het Gemeenlandshuis blijven staan.

Naast het huis liggen aanbouwsels uit de 19de (kristallisatiegebouw, een monument) en begin en midden 20ste eeuw.

25 Suikerfabriek

In 1862 werd in Halfweg de eerste suikerfabriek geopend. Na enkele jaren sloot deze de deuren, waarop niet veel later de N.V. Suikerfabriek Holland er zich vestigde. Het Gemeenlandshuis Swanenburg fungeerde als de fabriek. Het Kristallisatiegebouw is uit 1899. In 1919 werd de Suikerfabriek Holland ondergebracht in de Centrale Suiker Maatschappij. Zo ontstond de naam CSM-terrein. De onderneming was een fusie tussen de NV Wester Suikerraffinaderij en nog 16 particuliere suikerfabrieken die over waren van de 28 die in 1910 nog bestonden.

Vanaf het midden van de jaren zeventig van de 20ste eeuw groeide het bedrijf uit tot een groot concern. De suikeractiviteiten gingen geleidelijk een steeds kleiner aandeel krijgen in het totale bedrijf. Hierdoor, en door schaalvergroting van de afzonderlijke suikerfabrieken, werd de productie overgeplaatst en sloot de fabriek

26 Sugar City

Met de sluiting van de suikerfabriek in 1992 is ongeveer 110.000 m² grondoppervlak vrijgekomen voor herbestemming. In 2000 werd het terrein verkocht aan een projectontwikkelaar. In de silo's uit 1964 bevinden zich sinds 2008 kantoren. Verdere plannen zijn een hotel, supermarkt, outlet en evenementen.

27 Gemaal Halfweg

De geschiedenis van stoomgemaal Halfweg is onlosmakelijk verbonden met die van de Haarlemmermeer. Met de droogmaking van dit meer, voltooid in 1852, raakte het Hoogheemraadschap van Rijnland 80% van zijn boezemcapaciteit kwijt. Om dit te ondervangen diende het water zo snel mogelijk naar zee afgevoerd te worden, ongeacht wind en tij. De enige serieuze optie hiervoor was boezembemaling met stoomkracht. Rijnland bouwde hiertoe drie scheprad-boezemstoomgemalen: in Spaarndam (1845), Halfweg (1852) en Gouda (1855), alle uitgevoerd als schepradgemalen.

In 1976 werd het gemaal vervangen door een elektrische in (het omgelegde) Zijkanaal F. Om het oude gemaal te redden van de sloop werd in 1978 de 'Stichting Vrienden Stoomgemaal Halfweg' opgericht. In 1987 werd het heropend als museum. Het is het oudste en grootste werkende schepradgemaal.

28 De Grote Braak

In de nacht van 4 op 5 november 1675 woedde een zware storm in Noord-Nederland die door overstromingen veel persoonlijk leed zou veroorzaken. Deze Allerheiligenvloed had bij Polanen en Houtrijk (het latere Halfweg) een groot en diep gat in de dijk geslagen. Het hoogheemraadschap zette alle zeilen bij om het gat te dichten, en dat lukte al in 1676. Wat in het landschap over is gebleven, is het water van de Grote Braak en de dijk die daar omheen is gelegd.

29 De Kluut

Dit natuurgebied van 30 hectaren ligt ten westen van de Bretten. Het werd een natuurgebied nadat het Landschap Noord-Holland zich in 2000 over het gebied ontfermde. In 2008 werd het vervolgens voor 25 jaar in beheer gegeven aan deze organisatie. Het gebied is open voor publiek en heeft enkele recreatievoorzieningen. Met de bouw van de Westrandweg is 3,25 hectare van de Kluut verdwenen. Ter compensatie wordt 11,9 hectare moeras aangelegd in de Osdorper Binnepolder.

30 Verlegde Rijnlandse Waterkering

Is een onderdeel van het Algemeen Uitbreidings Plan (1934) en diende ter vervanging van de af te graven Spaarndammerdijk. De spoorlijn en de Haarlemmerweg waren hierlangs gepland, hetgeen alleen voor de spoorlijn (en dan nog veel later en slechts ten dele) gerealiseerd is.

31 Beeld De Verdwenen Boer

Het beeld uit 2005 van Karel Gomes gedenkt de boeren die 1000 jaar lang in dit gebied werkten en later Amsterdam van hun producten voorzagen. Tot 1950 was hier de grens van stad en land.

32 Landgoed Soelen

Op het terrein van de volkstuinten, meteen grenzend aan de Schooltuinen, lag in de 18de eeuw het landgoed Soelen, dat bestond uit een huis en een zeer fraaie tuin. Eigenaar was Christoffel Beudeker (1675-1756), een rijke Amsterdamse suikerbakker die hier het drukke Amsterdam kon ontvluchten. Vooral de tuin, die was aangelegd door de beroemdste tuinarchitect, is vaak bezongen in lofdichten. Helaas zijn bijna alle sporen van huis en tuin uitgewist; alleen het slotenpatroon is bewaard gebleven.

Achtergrondinformatie Halfweg - Spaarnwoude/Spaarndam – Zee

33 Rijnlands Afstandspalen

Vroeger werd op de Spaarndammerdijk bij storm dijkbewaking ingesteld. Om het dijkvak aan te geven dat men in ploegen van twee man moest bewaken, werden hardstenen palen in de dijk ingegraven. Deze palen dienden ook om het stuk dijk te markeren dat elke grondeigenaar moest onderhouden.

34 Inlaagdijk

In 1421 verwoest de St. Elisabethsvloed de oude Spaarndammerdijk oostelijk van Spaarndam. Er wordt landinwaarts een nieuw dijkvak aangelegd en het gebied dat beschermd werd door de oude dijk wordt vanaf dan op zomerdijkhoogte gehouden, waardoor het land erachter vaak onderloopt. De oude dijk heet voortaan Inlaagdijk en het land tussen oude en nieuwe dijk heet Inlaagpolder. Door de inpoldering van het IJ zijn de oude en nieuwe dijk overbodig geworden. Een deel van de Inlaagdijk is afgegraven om de grond te verkopen.

35 Stompe Toren

In 1063 is er voor het eerst sprake van een kapel in Spaarnwoude, gewijd aan St. Gertrudis. Rond 1200 is de huidige laat romaanse toren gebouwd, met een kerkje. Deze later vergrote kerk is in 1573 door Spaanse troepen vernield. In 1747 deed een storm hetzelfde bij de herbouwde kerk, maar al in 1764 was de herbouw klaar. In 1844 is de toren ingekort tot de huidige hoogte van 20 meter en sindsdien heeft hij de naam Stompe Toren. Toen is ook het tentdakje aangebracht. In 1880 is de kerk buiten gebruik gesteld. Aan de zuidzijde van de kerk is in de buitenmuur de 'vaam', de afstand tussen de toppen der middelvingers, aangegeven van de legendarische reus Klaas van Kieten. Deze vaam bedroeg 2.69 meter. De voormalige burgemeester (1946-57) van Amsterdam Arnold Jan d'Ailly en zijn vrouw, de kunstenares Gisele van Waterschoot van der Gracht liggen hier begraven.

36 De strandwal van Spaarnwoude

De strandwal werd ongeveer 5.2000 jaar geleden gevormd. Door zijn geringe grootte en beperkte aantasting is deze nog enigszins zichtbaar in het landschap; dit met name door de prominente Stompe Toren die hierop gebouwd is. De strandwal loopt ten noorden van de kerk nog een paar honderd meter door en verdwijnt dan uit het zicht. De strandwal kon zich niet verder noordwaarts ontwikkelen omdat hier het nog niet drooggemaakte IJ in de weg lag.

In 2002 is deze strandwal het eerste Aardkundig Monument in Noord-Holland geworden.

37 Forten

De forten op deze wandelroute zijn alle onderdeel van de Stelling van Amsterdam. Deze ringvormige waterlinie van 145 km. om Amsterdam is aangelegd tussen 1880 en 1914 en bestaat behalve uit 45 forten ook uit sluizen, duikers, opslagplaatsen, schuilplaatsen, linedijken en inundeerbare stukken land aan de buitenzijde.

In tijden van nood moest Amsterdam als Centraal Reduit de laatste verdedigingslinie worden. De Stelling liep altijd aan achter de verbeterde militaire techniek en is dan ook nooit gebruikt. Nu echter is hij een opvallend element in een open gebleven landschap. Sinds 1996 is de Stelling Werelderfgoed.

De wandeling loopt langs de Stellingforten Benoorden en Bezuiden Spaarndam, Fort Penningsveer en Fort aan de Liebrug.

38 Molen de Veer

Een achtkante grondzeiler in Penningsveer. Sinds 1701 stond er een molen op deze plaats. Hij bemaalde oorspronkelijk de Veerpolder naar Rijnlands boezem. De laatste molen is in 1998 afgebrand. De huidige molen dateert van 2001. Hij is in principe maalvaardig en is eigendom van Recreatieschap Spaarnwoude.

39 Kademuur Spaarndammerdijk

Na de paalwormepidemie van 1730-31 werd in Spaarndam een stenen kade gebouwd aan de Spaarndammerdijk tegenover het Rijnlandshuis, het gemeenlandshuis. De kade diende als aanlegplaats voor schepen die het Rijnlandshuis aandeden. Deze functie kwam te vervallen na de droogmaking van het IJ in 1873.

40 Rijnlandshuis

Gebouwd in 1641 als werkplaats, timmerschuur en opslagplaats voor het hoogheemraadschap Rijnland. De stijl is die van Pieter Post, die ook het Gemeenlandshuis in Halfweg heeft ontworpen. Rechts ervan stond het eigenlijke Gemeenlandshuis, dat echter vanaf 1728 geleidelijk is gesloopt. Hier woonden de opzieners van Rijnland, zoals Nicolaas Cruquius en Christiaan Brunings. In 1777-78 logeerden de schrijvers Elisabeth Wolff en Aagje deken enkele maanden in het huis. Het luidklokje op het dak, met het jaartal 1524, diende om bij dreigend overstromingsgevaar het 'dijkleger' op te roepen.

41 Woerdersluis

Deze is gebouwd in 1611 als uitwateringssluis (spuisluis) in opdracht van het Waterschap Woerden, dat van oudsher het boezemwater via Rijnland naar zee loosde. Het beeld van Hansje Brinker is opgedragen aan de jeugd als huldeblijk aan de knaap die het symbool werd van de omgang van Nederland met het water.

42 Gemaal Spaarndam

Dit is gebouwd in 1844 als stoomgemaal met schepraderen ten behoeve van Rijnlands boezem. In 1936 werd de stoommachine vervangen door dieselmotoren. Het water wordt vanaf de Noorder Buiten Spaarne bij de Mooie Nel via een boezemkanaal uitgeslagen op het Noordzeekanaal.

43 Velsen-Zuid

Velsen-Zuid is de kern van het oorspronkelijke dorp Velsen dat door de aanleg van het Noordzeekanaal in 1876 is gesplitst in Velsen-Noord en Velsen-Zuid. Voor verschillende verbredingen van het kanaal is deze kern steeds verder afgebroken. Een deel van het monumentale stadje is bewaard gebleven, waaronder de Engelmunduskerk. Deze is gebouwd vanaf de 11de eeuw, terwijl een houten voorganger uit de 8ste eeuw waarschijnlijk door Willibrord is gesticht. De kerk begon als een eenvoudig tufstenen bouwwerk en in de 13de eeuw werd hij door de heren van Brederode in baksteen uitgebreid met een toren en een kapel.

44 Beekestijn

Het landgoed is ontstaan rond 1600, maar kreeg zijn huidige aanzien in twee bouwfases in de 18de eeuw. Eerst werden de bouwhuizen, de muur en het toegangshek toegevoegd, later de zij-en achtervleugels en de bepleistering. De geometrische tuin uit 1721 werd 50 jaar later ten dele veranderd in een meer landschappelijke tuin, een vroeg voorbeeld hiervan. Daardoor is de bijzondere situatie ontstaan van twee typen tuin bij een landhuis. Achter in het bos staat een neogotische 'kapel' uit 1770, in werkelijkheid een tuinmanshuisje.

45 Landhuis Duin en Kruidberg

Dit enorme landhuis met toren in neorenaissance stijl is naar een ontwerp van vader en zonen Van Nieukerken (bekend van het Tropeninstituut in Amsterdam) gebouwd in 1909, op de plaats van twee hofsteden. De parkaanleg dateert uit de bouwtijd en is een ontwerp van Leonard Springer. Het huis is nu een hotel.

46 Ruïne van Brederode

De ruïne is de rest van het kasteel van de heren van Brederode, dat eind 13de eeuw gebouwd is. De Brederodes zijn rond 1200 uit het geslacht van Teylingen voortgekomen. Rond 1300 bestond het kasteel uit een omgrachte vierkante hoofdburcht. Hierbij kwam iets later een voorburcht. Het kasteel werd al in 1426 gedeeltelijk verwoest door de Haarlemmers, maar pas na nieuwe verwoestingen door de Spanjaarden in 1573 is het onbewoond. De grotendeels bedolven ruïnes zijn sinds 1862 o.l.v. Victor de Stuers ontgraven en deels hersteld. Hierbij werd een hoektoren weer voorzien van kantelen en een tentdak.

47 Chalet Uilenboom

Dit is in 1835 gebouwd als dienswoning in het bos van landgoed Spaarnberg. Opdrachtgever was A. van der Hoop. Het is ontworpen door J.D. Zocher jr. in de stijl van een Zwitsers chalet. Het is o.a. de pleisterplaats geweest van keizerin Sissi van Oostenrijk. Nu is het een restaurant.

Productie: Margreet Spruijt en Vincent Rottier
September 2018

Uitgave van
Vereniging Nemo
Overbrakerpad 2
1014 AZ Amsterdam
020-6817013

www.struinen.nl

voetpaden@gmail.com

facebook: www.facebook.com/nemo.wandelaars

wandelblog: <http://voetpaden.blogspot.nl>

